

**CONSCIÈNCIA
D'ARA**
I la setmana que ve:
**La religiositat
femenina en el
centre**

Estils

La ciència de Goethe per inspirar el present

Dues novetats editorials mostren com l'autor alemany estudiava la natura en la seva totalitat

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

La consciència analítica, secciona, quantifica, separa. Però hi ha un altres tipus de consciència, l'holística, que percep els fils, la unitat. Són dues maneres complementàries, tot i que sovint la primera tendeix a imposar-se, tant en la ciència com en la cultura en general. Malgrat això, i potser avui més que en el passat, fortament trastocats per les crisis mediambientals, sanitàries, econòmiques i socials –si és que es poden separar–, moltes veus reclamen donar espai a aquesta consciència integradora que no es basa en el regne de la quantitat, sinó en el de la qualitat. La figura de Goethe pot tornar a ser considerada des d'aquesta òptica de crisi.

Poeta massa científic, científic massa poeta, les seves reflexions i investigacions van arrelant en un món científic cada vegada més conscient que cal obrir-se a altres maneres de veure. “Veure no és una mera experiència visual. No existeix un *què* pur que sigui vist per un *espectador* pur, és a dir, un observador separat que es limita a registrar el *què* a través dels sentits. L'observació va més enllà de l'experiència sensorial: és l'acte de veure. Això no el converteix en quelcom purament subjectiu, però sí hi ha una estructura fonamental de l'experiència: *què* es veu i com es veu estan necessàriament correlacionats”, escriu el que va ser professor de física i filosofia de la ciència Henri Bortoft en un dels diversos estudis que va dedicar a la recerca científica de Goethe. Ara els trobem compilats en el llibre *La naturaleza como totalidad. La visión científica de Goethe* que publica Atalanta per acompanyar una altra novetat de la mateixa col·lecció, *La metamorfosis de las plantas*, escrit pel mateix Goethe i meravellosament acompanyat de nombroses fotografies i d'una introducció de Gordon L. Miller, també professor i director del programa del Departament d'Història i Estudis Mediambientals de la Universitat de Seattle.

El llibre de la natura

“Hauríem de parlar menys i dibuixar més”, va afirmar Goethe. I és que amb el dibuix de la natura l'observació esdevé participació i la visualització una profunda lectura. La lectura del llibre de la natura, en el

Camps de colza florits a Osona. PERE TORDERA

cas de Goethe, no és una metàfora. Si per llegir qualsevol text ens cal una ment holística que sàpiga veure la trama unitària més enllà de cada signe i grafia, ell va portar aquesta lectura al camp científic.

“Goethe –escriu Bortoft– feia ciència, no meditació. Però si observem el procés, podem reconèixer que el seu enfocament i la meditació comparteixen l'element comú de la desautomatització i la transformació de la consciència”. Així, l'atenció s'aparta encara més de les associacions verbals i el raonament intel·lectual per donar pas a obrar de manera instintiva. La intuïció “no entesa com a allò misteriós o intangible, sinó el que etimològicament significa intuïció, veure en, és a dir, veure el fenomen en profunditat”, matisa aquest professor, que afegeix: “El mètode de Goethe és l'ob-

**Versàtil
Goethe és
conegut per
l'obra literària
però també
va fer recerca
científica**

servació activa seguida de la imagnació sensorial exacta, submergint-se en l'aspecte visible per produir la deshabitació de la ment verbal-intel·lectual i del mode de consciència analític. Aquest exercici de redirigir l'atenció a veure cap endins alhora que cap enfora facilita la consciència holística”.

Tot i que, majoritàriament, és conegut i respectat per la seva obra literària, va dedicar grans esforços a la recerca científica, ja fos en el camp de la geologia, la botànica o la zoologia. Per exemple, en la seva investigació sobre el fenomen del color va invertir-hi vint anys de laboriós treball. No sempre va tenir la resposta que esperava, més aviat el contrari, però des de llavors moltes de les seves teories o mètodes han passat a formar part de la pràctica científica, tot i la imperant presen-

cia d'una ciència analítica. Segons Miller, “un nombre creixent de científics de diferents camps ha buscat idees i inspiració en Goethe, com el biòleg suís Adolf Portmann que ha impulsat un nou tipus de visió científica que condueix a una experiència més profunda amb el regne de les formes vives i fa de la natura la nostra veritable llar. També ens pot permetre percebre amb major profunditat la biosfera de manera rigorosament empírica per oferir una alternativa interessant per fer front a les actuals preocupacions mediambientals”.

Canvi de mirada

Per a Goethe, com s'ha reconegut en les darreres dècades però era impensable en la seva època, la ciència no es pot deslligar del seu context històric i cultural (“la història de la ciència és ciència en ella mateixa”, va deixar escrit l'autor de *Faust*). Arran d'aquesta visió, Bortoft escriu: “El que les últimes generacions consideren vergonyós o censurable pot ser quelcom que s'hagi de prendre seriosament. En el cas de Goethe, la seva forma radicalment diferent de practicar la ciència”. “És evident –continua– que mai ha existit una línia única de desenvolupament que portés al tipus de ciència que tenim en l'actualitat. Les raons per acceptar una teoria científica sovint tenen més a veure amb factors culturals complexos que amb els mèrits intrínsecs de la teoria en qüestió”.

Aquests factors culturals, de la mateixa manera que descarten o censuren determinades maneres de veure el món, també se'n fan ressò quan la situació canvia. Actualment sembla que aquest canvi, amb l'emergència climàtica en primer pla, demana un replantejament.

“El que reconeixem com el contingut de l'obra científica de Goethe hauria de veure's només com el seu continent. El contingut real és la forma de veure. La seva obra científica va ser l'expressió de la seva forma de veure”. El propi H.D. Thoreau, que a casa nostra sembla viure un *boom* editorial considerable en els darrers temps, va abraçar les recerques de l'erudit alemany, en especial el seu estudi sobre la metamorfosi de les plantes.

Anhel de natura i connexió, afartament de grisor, separació i divisió, poden provocar, per què no, un nou entramat cultural on els mètodes precursors de Goethe imbueixin la ciència —